

Проектот е финансиран
од Европската унија

Ветинг во судството: Од вонредна мерка до вонредни проблеми

Д-р Денис Прешова

март 2020 година

Проектот е финансиран
од Европската унија

Ветинг во судството: Од вонредна мерка до вонредни проблеми

Овој документ за дискусија е подготвен за дијалогот за јавни политики што се одржа на 6 март 2020 година, во рамките на проектот „Партнерство Јустиција: Враќање на довербата на граѓаните“.

Издавач: Институт за европска политика Скопје

Автор: Д-р Денис Прешова

Лектор: Дејан Василевски

Оваа публикација е подготвена со финансиска поддршка на Европската унија. Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на авторот и на никој начин не може да се смета дека ги претставува ставовите на Европската унија.

Проектот е финансиран
од Европската унија

Содржина

Вовед.....	4
1. Поим и основни карактеристики на ветингот како дел од транзициската правда	5
2. Досегашното искуство на С. Македонија со различни мерки на транзиторна правда.....	7
3. Ветингот како едноставно и брзо решение за проблемите во судството во С. Македонија?	9
Заклучок	12

Проектот е финансиран
од Европската унија

Вовед

Сериозните предизвици во реформата на судството во изминатите години, но и високото ниво на незадоволство помеѓу граѓаните од неостварувањето на правдата создаваат околности во кои многу лесно може да се посегне по радикални решенија. Надежите на граѓаните за конечно справување со злоупотребата на моќта на претходната владејачка гарнитура преку нивно изведување пред лицето на правдата беа сериозно подгреани со објавувањето на нелегално прислукуваните разговори и јасно артикулирани преку паролата на т.н. Шарена револуција: „Нема правда, нема мир“. Иако може да се дебатира колку овие надежи и очекувања беа реални или не, сепак длабоката разочараност на граѓаните, како и местото што го зазема правдата на листата на приоритети во испитувањето на јавното мислење, упатува јасен сигнал до политичарите.

Од друга страна, се поставува прашањето колку политичките партии преку различни генерализации, квалификации и етикетирања, а во недостиг на јасна детекција на проблемите, придонесоа, покрај слабостите во функционирањето на судството, за продлабочување на ваквата разочараност. Во секој случај, ваквите состојби во општеството доведуваат до сериозни искушенија политичките елити да ветуваат едноставни и брзи решенија за исклучително комплексни проблеми што звучат особено примамливо за гласачите. Такво радикално решение во однос на состојбите во судството и утврдувањето на одговорноста на судиите е проверката на судиите, односно, популарно наречен, ветинг, што е всушност уште еден од редицата интернационализми или неологизми што звучат помпезно и уверливо.

Во изминатите години во неколку наврати се говори за ветинг во судството преку негови различни манифестни форми, како генерален реизбор на судиите, нивна детална проверка или прочистување.¹ Сепак, ниту еднаш не беше јасно и прецизно објаснето како точно се замислува овој процес и дали се земени предвид сите околности и искуства при предлагањето на вакво решение за проблемите во судството. Имено, избрзаното пристапување кон радикални и вонредни мерки лесно можат да доведат до исто такви проблеми во практиката. Токму како резултат на отсуството на информации во врска со предлозите за ветинг во судството овој документ се обидува да адресира дел од прашањата и дилемите. Една од основните цели е дебатата да се премести од исклучиво политичкиот во сферата на стручниот и научниот дискурс. Во таа насока, на страниците што следуваат

¹ Види, на пример: <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/zaev-reizbor-na-sudstvoto-megju-prvite-merki-novata-vlada/>; <https://fokus.mk/zaev-mislel-na-prochistuvane-vo-pravosudstvoto-a-ne-na-venting/>; <https://lider.com.mk/makedonija/osmani-bara-venting-vo-sudstvoto-sudenjeto-na-makedonec-i-albanec-ne-e-sekogash-isto/> итн.

Проектот е финансиран
од Европската унија

ќе бидат разгледани основните аспекти во дефинирањето на поимот ветинг, претходните искуства на С. Македонија со различни форми на транзициска правда и дали постојат доволно цврсти причини за пристапување кон ветинг и каков е односот кон постојните механизми на утврдување на одговорност на судиите.

1. Поим и основни карактеристики на ветингот како дел од транзициската правда

Ветингот претставува еден од позначајните инструменти и мерки на транзициската правда што често се користи како поддршка и дополнување на процесите на институционалните реформи во поставторитарни и постконфликтни општества што се во транзиција кон одржлив мир и демократија.² Кон оваа мерка обично се пристапува во исклучителни и вонредни ситуации во кои станува збор за многу тешки и масовни прекршувања на човековите права од претходниот режим или, по исклучок, поради сериозни форми на злоупотреби и длабоко вкоренета корупција во поединечни јавни сектори, вклучително и судството.³

Во овој контекст на транзициска правда, ветингот се дефинира како проверка на интегритетот и капацитетот на лицата со цел да се утврди дали тие се соодветни за извршување на функции во јавните институции.⁴ Поточно „ветингот обично претставува формален процес за идентификување и разрешување лица одговорни за злоупотреби особено во полицијата, затворскиот систем, армијата и судството“.⁵

Помеѓу другите сектори, се истакнува судството како еден од оние во кои може да се врши ветинг поради инволвираноста на судството преку соучество на судиите во сериозните злоупотреби и прекршувања на правата од страна на претходниот режим или поради

² Ветингот во редовни околности е познат и како генерална мерка за проверка на кандидати за одредени функции во државните институции, особено во безбедносните структури во форма на безбедносни проверки потребни за стекнување на разни безбедносни сертификати.

³ Во однос на Албанија види: Venice Commission, Final Opinion on the Revised Draft Constitutional Amendments on the Judiciary of Albania, CDL-AD(2016)009 (2016), пара. 52; и Interim Opinion, CDL-AD(2015)045, пара. 98-100; додека во однос на Украина види: Venice Commission, Opinion on the draft law on anti-corruption courts, CDL-AD(2017)020, пара. 28.

⁴ OHCHR, Rule of Law Tools for Post-Conflict States, Vetting: an operational framework, UN, 2006, стр. 4; Roger Duthie, Introduction во Alexander Mayer-Rieckh и Pablo De Greiff (yp.), *Justice as Prevention: Vetting Public Employees in Transitional Societies* (Social Science Research Council 2007), стр. 17; и Cynthia M. Horne, Transitional justice: Vetting and lustration во Cheryl Lawther, Luke Moffett Dov Jacobs, *Research Handbook on Transitional Justice*, (Edward Elgar 2017), стр. 424.

⁵ United Nations Security Council, The Rule of Law and Transitional Justice in Conflict and Post-conflict Societies, Report of the Secretary-General, UN Doc. S/2004/616, August 23, 2004, пара. 52; или види Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence, Report on Vetting, UN doc A/70/438 (21 October 2015), пара. 18: „denotes a formal process to screen the behaviour of individuals and assess their integrity on the basis of objective criteria, so as to determine their suitability for continued or prospective public employment“.

Проектот е финансиран
од Европската унија

несоодветно постапување и одговор на таквата форма на злоупотреби, а со цел таквите злоупотреби повторно да не се случат и да се врати довербата во судството.⁶ Но, со оглед на посебната сензитивност во поглед на потенцијалното прекршување на фундаменталните принципи на судска независност и трајност на судиската функција, при спроведување на ветингот во судството мора да се биде особено внимателен. Поточно, при утврдувањето и спроведувањето на ветингот треба посебно да се внимава тој да се придржува и да ги почитува принципите на поделба на власта, судската автономија, процесните гаранции и права, како и несменливоста на судиите.⁷ Поради ова, ветингот бара соодветна правна основа, пред сè на ниво на уставни одредби, и формирање на посебни ад хок институции што ќе имаат единствена задача да го спроведуваат ветингот на постојните судии преку посебни процедури.⁸

Во својата суштина, ветингот е мерка со административен карактер што има цел да ја задоволи административната правда и таа нема ретрибутивен карактер во смисла на утврдување на кривична одговорност. Поради тоа, ветингот многу повеќе се перципира низ призмата на превентивно постапување преку спречување или намалување на можностите компромитираните судии да продолжат со злоупотребите и покрај промената на режимот, со што ќе се придонесе кон враќање на кредибилитетот на судството.⁹ Во оваа насока ветингот може да влијае само на стекнување, односно задржување на судиската функција и претставува само делумно премостување на „јазот на неказливост“ во кој е малку веројатно дека сите судии за кои постојат одредени индикации ќе бидат подложени на кривична одговорност.¹⁰

Ветингот мора да се анализира низ поширока призма на комплексни институционални реформи што нужно содржат повеќе аспекти што се насочени кон постигнувањето на генералните цели на реформите.¹¹ Токму поради ваквиот карактер на ветингот мора да се има предвид дека „промената во персоналната структура не е доволна неефективното и компромитирано судство да се трансформира во судство со кредибилни судии кои ќе можат да ги гарантираат правата“.¹² Ветингот никако не смее да се перципира и да се дизајнира како изолирана мерка што ќе дејствува за сметка на редовните механизми на утврдување

⁶ Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence, UN doc A/hrc/30/42 (7 September 2015), пара. 53.

⁷ Ibid., пара. 55.

⁸ Duthie, заб. бр. 4, стр. 26; и Alexander Mayer-Rieckh, On Preventing Abuse: Vetting and Other Transitional Reforms, во Alexander Mayer-Rieckh и Pablo De Greiff (уред.), *Justice as Prevention: Vetting Public Employees in Transitional Societies* (Social Science Research Council 2007), стр. 487.

⁹ Mayer-Rieckh, заб. бр. 8, стр. 488.

¹⁰ Special Rapporteur, заб. бр. 5, пара. 19.

¹¹ Mayer-Rieckh, заб. бр. 8, стр. 486-487.

¹² Special Rapporteur, заб. бр. 6, пара. 57.

Проектот е финансиран
од Европската унија

одговорност на судиите. Поради тоа се посочува дека „ветингот како самостојна реформска мерка е генерално недоволна да превенира повторување на злоупотребите и мора да биде проследена со други институционални реформи за да обезбеди ефективност на целокупните реформи“.¹³

Постојат неколку основни предизвици и ризици со кои е проследено спроведувањето на ветингот во транзициски општества. Прво, потребно е постоење на широка политичка поддршка со која би се спречило евентуална политичка злоупотреба на процесот и негово инструментализирање во насока на остварување на партикуларни политички интереси. Второ, многу е значајно капацитетот и подготвеноста на постојните институции да обезбедуваат и доставуваат потребни информации, бидејќи посебните институции за ветинг во голема мера ќе зависат од пристапот до соодветни информации и податоци. Трето, ветингот подразбира и високи трошоци, што често се сериозна пречка за адекватно спроведување на процесот. Четврто, често постои сериозен проблем со пополнување на испразнетите места во институциите поради лимитираниот човечки потенцијал и капацитет во соодветните држави со што се предизвикуваат друг вид проблеми поврзани со ефикасноста и ефективноста на овие институции. Кога станува збор за судството, овој ризик е поизразен, бидејќи станува збор за специфично образование, квалификации и вештини што мора да ги поседува секој судија, а за чиешто стекнување се потребни повеќе години.¹⁴

И покрај овие основни карактеристики на ветингот, сепак не постои единствен начин на кој се спроведува тој и, во секој случај, мора соодветно да се приспособи на дадениот контекст и околностите во конкретната држава.¹⁵ Токму поради овие причини постојат разлики во начинот на кој ветингот се спроведувал во одредени држави.¹⁶

2. Досегашното искуство на С. Македонија со различни мерки на транзиторна правда

С. Македонија од независноста до денес има искуство со неколку форми на транзициска правда. Имено, станува збор за генералниот реизбор на судиите во 1996 година, процесот на лустрација од 2008 до 2016 година и основањето во 2015 година на т.н. Специјалното јавно обвинителство за гонење на кривичните дела што произлегуваат од нелегално прислукуваните разговори. Ниту еден од овие процеси не помина без контроверзии и негативни последици, а со тоа и обвинувања за политичка злоупотреба. Токму поради овие причини кон предлозите за ветинг во судството треба да се пристапи со голема доза на

¹³ Mayer-Rieckh, заб. бр. 8, стр. 487.

¹⁴ Cynthia M. Horne, заб. бр. 4, стр. 429-430.

¹⁵ OHCHR, заб. бр. 4, стр. 1.

¹⁶ Duthie, заб. бр. 4, стр. 16; и Cynthia M. Horne, заб. бр. 4, стр. 427-430.

Проектот е финансиран
од Европската унија

резерва и претпазливост. Ова треба уште посериозно да се сфати доколку се знае дека „помеѓу мерките на транзициската правда за ветингот се смета дека многу често е податлив за политичка манипулација“.¹⁷

Реизборот на носители на судиска или друга јавна функција претставува еден од начините на кој може да се оствари ветингот во една држава.¹⁸ Генералниот реизбор на судиите во тогашната Република Македонија беше предвиден со Законот за судовите донесен во 1995 година, а стапи на сила во 1996 година, како резултат на целосно променетата организација на судството.¹⁹ Сите судии, освен дел од судиите на Врховниот суд,²⁰ беа колективно разрешени и подложени на повторен избор. Генералниот реизбор во 1996 година го изврши Собранието по предлог на Републичкиот судски совет. Во рамките на овој процес најголем дел од претходно избраните судии беа реизбрани. Сепак, еден дел од пријавените кандидати кои до тој момент беа судии избрани во согласност со уставните и законските услови во моментот на нивниот избор не беа реизбрани. Поради ова се поставува прашањето дали за овие неизбрани судии важеше уставната одредба од член 99 од Уставот на РМ, што го предвидува трајниот мандат на судиите без оглед што овие судии биле претходно избрани на определено време. Дополнителна дамка, на која често се управуваше, е што реизборот го изврши Собрание во чијшто состав немаше парламентарна опозиција поради бојкотот на вториот круг на парламентарните избори од страна на најголемите опозициски политички партии во тој период.

Лустрацијата многу често се дефинира како еден вид ветинг или, пак, се користи како синоним за ветингот.²¹ За разлика од ветингот, лустрацијата најчесто се поврзува со постсоцијалистичките држави што сакаат да спречат поранешните социјалистички функционери и соработници на тајните служби да можат да вршат политички и јавни функции преку кои би можеле да го продолжат своето влијание.²² Во тогашна Република Македонија лустрацијата почна да се спроведува врз основа на т.н. Закон за лустрација, што беше донесен во 2008 година.²³ Лустрацијата се спроведе речиси 17 години по стекнувањето на независноста преку новоформирана комисија како ад хок тело за спроведување на

¹⁷ Special Rapporteur, заб. бр. 5, пара. 25.

¹⁸ Mayer-Rieckh, заб. бр. 8, стр. 487-492.

¹⁹ Член 112, Закон за судовите („Службен весник на РМ“, бр. 36/1995 од 27.7.1995 година).

²⁰ Член 117, Закон за судовите („Службен весник на РМ“, бр. 36/1995 од 27.7.1995 година). Повеќе за реизборот види во „Проверка на судии во младите демократии: Компаративна анализа на механизми за проверка на судии во Албанија, Босна и Херцеговина, Србија и Македонија“, Центар за правни истражувања и анализи – Скопје, мај 2018, стр. 38-40.

²¹ Cynthia M. Horne, заб. бр. 4, стр. 430.

²² Cynthia M. Horne, заб. бр. 4, стр. 431.

²³ Законот за определување на дополнителен услов за вршење на јавна функција („Службен весник на Република Македонија“, број 14/2008, 64/2009 и 24/11); и Законот за определување на услов за ограничување за вршење на јавна функција, пристап на документи и објавување на соработката со органите на државната безбедност („Службен весник на Република Македонија“, број 86/12).

Проектот е финансиран
од Европската унија

процесот. Лустрацијата, што траеше до 2016 година, беше проследена со сериозни забелешки и критики. Тие преку иницијативи за оспорување на уставноста на законот во повеќе наврати стигнуваа и до Уставниот суд на РМ, што носеше и целосно контрадикторни одлуки.²⁴ Непосредно пред укинувањето на лустрацијата на 21 јануари 2016 година беше донесена и пресуда на ЕСЧП во случајот на Ивановски против Република Македонија²⁵ во која беше утврдена повреда на член 6 и 8 од ЕКЧП токму во постапката за лустрација против поранешниот претседател на Уставниот суд. Дополнително, критики и забелешки за лустрацијата и начинот на кој се спроведуваа таа беа наведени од страна на Европската комисија²⁶ и Венецијанската комисија.²⁷ Всушност, сите овие забелешки и критики јасно упатуваа на компромитираноста на лустрацијата и нејзина политичка инструментализација.

Најскорешното искуство со еден вид на транзициска мерка, кривично гонење,²⁸ е основањето и разочарувачкото престанување со работа на Специјалното јавно обвинителство. Тоа беше формирано во 2015 година како резултат на Пржинскиот договор со цел кривично да ги гони сторителите на кривични дела што произлегуваа од нелегално прислушкуваните разговори. Оваа институција беше формирана како паралелно обвинителство надвор од единствената организација на јавното обвинителство предвидена со член 106 од Уставот на РСМ. Големата концентрација на моќ и влијание што не беше предмет на вистински директен надзор се утврди како пресудна во тоа големиот ентузијазам и надеж што го проследија формирањето на ова обвинителство да се претворат во големо разочарување. Тоа следуваа по сериозните обвиненија против специјалната јавна обвинителка, кои се докажуваат во кривичната постапка против неа.

Посочените искуства јасно укажуваат на потребата од голема доза претпазливост и резервираност кон ветингот во судството особено во светлината на негативните искуства со формирање на паралелни и ад хок институции.

3. Ветингот како едноставно и брзо решение за проблемите во судството во С. Македонија?

По серијата најави на политичарите од досегашната владејачка коалиција за ветинг во судството, поттикнати од случувањата околу судските предмети иницирани од страна на

²⁴ Види, на пример: Одлука на Уставен суд, У. бр. 52/2011-1 и У. бр. 76/2011-1 од 28 март 2012 година, Решение на Уставен суд, У. бр. 196/2011-0-0 од 26 септември 2012 година; Решение на Уставен суд, У. бр. 111/2012 од 9 април 2014 итн.

²⁵ ЕСЧП, Пресуда, Ивановски против Република Македонија, жалба бр. 29908/11, од 21.01.2016 година.

²⁶ European Commission, Urgent reform priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia (June 2015), стр. 3-4.

²⁷ Venice Commission, Amicus Curiae Brief, “Lustration Law” of “The Former Yugoslav Republic of Macedonia”, CDL-AD(2012)028, пара. 77.

²⁸ Duthic, заб. бр. 4, стр. 17.

Проектот е финансиран
од Европската унија

СЈО против поранешни високи политички функционери, серија дилеми и прашања остануваат отворени и неразрешени. Во основата, нема никакви прецизни објаснувања за овој процес што евентуално би требало да почне по предвремените парламентарни избори. Со оглед на ограничениот простор, овде ќе стане збор за два аспекта што се поврзани со оправданоста на ветингот во судството во С. Македонија од аспект на актуелните состојби и влијанието на ветингот врз постојните инструменти за одговорноста на судиите со новиот Закон за Судскиот совет и последните измени на Законот за судовите.²⁹

1.1 Оправданоста на ветингот во судството

Една од клучните дилеми околу ветингот во судството е вистинската причина и оправданоста на истото во С. Македонија. Погоре беше посочено дека ветингот како транзициска мерка е оправдана само под вонредни околности. Поради тоа се поставува прашањето дали навистина судството во С. Македонија се соочува со толку сериозни проблеми и злоупотреби поради кои сите судии би требало да го поминат процесот на проверка. Ваквите прашања стануваат уште посериозни доколку се погледнат наодите во вториот извештај на експертската група предводена од Прибе во 2017 година, каде што јасно се упатува дека: „Додека новите власти имаат овластување и воедно се обврзани да преземат мерки против оние за кои ќе се докаже дека ја злоупотребиле својата положба, општ ветинг на сите судии не се препорачува, бидејќи злоупотребите во судството воопшто не се општа карактеристика“.³⁰

Како илустрација за тоа што не може да се толкува како вонредна околност што би оправдала спроведување на ветинг служи и коментарот на Советодавниот совет на европските судии при Советот на Европа (ССЈЕ) што во контекстот на евентуално воведување на безбедносна проверка на судиите во Словачка ќе истакне дека: „Словачката Република, повеќе години, е држава посветена на владеењето на правото, и во скорешното минато немала никакви постреволуционерни промени од тоталитарен режим во демократска држава, што во ситуација кога тоа би било случај, по исклучок, таква мерка би била допуштена“.³¹

Од друга страна, пристапување кон ветинг кога не постојат цврсти причини и вонредни околности може да создаде вонредни проблеми. Имено, Венецијанска комисија во привременото мислење за Албанија во 2015 година токму за ветингот ќе истакне дека „мора да се запомни дека вакво радикално решение не би било соодветно во нормални услови,

²⁹ Закон за изменување и дополнување на Законот за судовите („Службен весник на РСМ“, бр. 96/2019 од 17.5.2019 година); и Закон за Судскиот совет на РСМ („Службен весник на РСМ“, бр. 102/2019 од 22.05.2019 година).

³⁰ The former Yugoslav Republic of Macedonia: Assessment and recommendations of the Senior Experts Group on systemic Rule of Law issues 2017, Брисел, 14.9.2017 година (Извештајот на Прибе од 2017 година), пара. 29.

³¹ Situation report on the judiciary and judges in the Council of Europe member States, ССЈЕ(2015)3, пара. 29.

Проектот е финансиран
од Европската унија

бидејќи создава огромни тензии во рамките на судството, го дестабилизира функционирањето, ја зголемува јавната недоверба во судството, го свртува вниманието на судиите од нивните редовни обврски и, како вонредна мерка, создава ризик за заробување на судството од страна на политичките сили што го контролираат процесот“.³²

Тврдењето дека состојбите во судството во С. Македонија се исклучително лоши што оправдуваат ветинг е всушност во целосна контрадикторност со заложбите и уверувањата дека државата е подготвена да ги почне преговорите за членство со Европската унија. Имено, ваквото оправдување на ветингот би укажувало дека досегашните реформски чекори, што се позитивно оценети и во најновиот извештај за напредок на Европската комисија, се недоволни и неефективни. На овој начин директно би се негирале заклучоците презентирани во извештајот што би требало да се надеваме дека ќе ги убедат земјите-членки на Унијата за конечно да се донесе одлука за датумот на почнување на преговорите за членство.

Дополнителен аргумент зошто би било негативно да се пристапи кон ветинг во судството без очигледно постоење на вонредна околност за такво нешто е можноста за идно политичко инструментализирање на оваа мерка. Имено, спуштањето на прагот за воведување на ветингот ќе отвори широка можност секоја нова политичка гарнитура што ќе има интерес да го „прочисти“ судството да го искористи ветингот за остварување на таква цел.³³ Тоа со сигурност ќе ја загрози судската независност и автономија, бидејќи константно ќе биде мета на обвинувања и дискредитација со цел оправдување на почнување на нов бран проверки, односно ветинг.

1.2 Ветингот и редовните механизми за утврдување одговорност кај судиите

Непосредно поврзано со причините и оправдувањето за ветингот во судството е и прашањето на односот на оваа мерка со судските реформи што се во тек и со постојните механизми за утврдување одговорност на судиите. Како мерка што не смее да биде изолирана од преостанатите напори за институционални реформи, ветингот никако не треба да се перципира како самостојна мерка што на овој начин неминовно би се спроведувала за сметка на постојните редовни механизми. Се чини дека во политичкиот дискурс во С. Македонија ветингот е поставен токму наспроти овие механизми и се замислува како мерка за нивно целосно заобиколување поради нивната наводна неефективност. Можеби парадоксално, но успехот на ветингот ќе биде во голема детерминиран од ефективноста токму на постојните институции и механизми.

³² Venice Commission, Interim Opinion on Draft Constitutional Amendments on the Judiciary of Albania, CDL-AD(2015)045, пара. 98.

³³ Извештајот на Прибе од 2017 година, заб. бр. 30, пара. 30.

Проектот е финансиран
од Европската унија

Судските реформи на кои инсистира Европската унија се водат со цел воспоставување не само на независно туку и на одговорно судство. Токму поради ова и последните законски измени во Законот за судовите и новиот Закон за Судскиот совет во 2019 година се насочени кон подобрување на правната рамка во делот на основите и постапката за утврдување одговорност. Имено, направени се значителни измени со кои се прецизираат основите за потешки дисциплински повреди и нестручно и несовесно постапување се насочени токму кон проверка на интегритетот и капацитетот на судиите. Всушност, тоа е и суштината на ветингот како таков. Така, на пример, во член 75 од Законот за судовите како една од основите за утврдување на потешка дисциплинска повреда се наведува повредата на обврската за поднесување на имотен лист или грубо влијание и мешање во работата на друг судија, додека во член 76 од истиот закон што ги уредува основите за несовесно и нестручно вршење на судиската функција јасно се истакнуваат основи што се поврзани со неоправдано незакажување рочишта или намерно и неоправдано направена крупна професионална грешка.³⁴ Истите овие легислативни потфати беа позитивно оценети од Венецијанската комисија и посочени од Европската комисија во контекстот на напредокот направен во судските реформи. Нивното спроведување само што почна и вистинските ефекти допрва ќе станат видливи, така што треба да бидат вложени максимални напори за да ги дадат посакуваните резултати. Ветингот, на начинот на кој се претставува, со сигурност ќе го попречи тоа, бидејќи ќе го одвлече потребното внимание и ресурсите од нив.

Не треба да се заборава дека ветингот има превентивен карактер што се заснова на идејата дека злоупотребите што биле правени во минатото нема да се повторат. Со оглед на тоа што ветингот е воедно и провизорна, односно привремена, мерка се поставува прашањето како ќе се обезбеди превентивниот карактер на ветингот во иднина, откако ќе заврши. Доколку ветингот ги маргинализира редовните мерки за утврдување одговорност на судиите, тоа ќе остави широк простор за повторни злоупотреби во иднина. Значајни ресурси што би можеле да бидат вложени во зајакнување на капацитетот и ефективноста на постојните редовни механизми за одговорност на судиите ќе бидат пренасочени кон ветингот со што ќе се доведе во прашање одржливоста на евентуални позитивни ефекти од него.

Заклучок

Основната цел на овој документ беше да ја пополни празнината што постои во стручниот дискурс во однос на евентуалниот ветинг во судството во С. Македонија. Ветингот како мерка на транзициската правда беше анализиран низ призмата на три негови аспекти во контекстот на С. Македонија. Прво, беа презентирани основите прашања поврзани со дефиницијата и основните карактеристики на ветингот. Второ, беа разгледани негативните

³⁴ Член 75 став 1 точка 2 и 3 и член 76 став 1 точка 4 и 7, Закон за изменување и дополнување на Законот за судовите („Службен весник на РСМ“, бр. 96/2019 од 17.5.2019 година).

Проектот е финансиран
од Европската унија

искуства со мерките на транзициска правда во државата. Трето, беше анализирана оправданоста на пристапување кон ветинг во судството во С. Македонија и неговата корелација со постојните механизми на утврдување одговорност на судиите. Врз основа на наведеното би можело да се тврди дека потенцијалните ризици од негативните последици и исход на ветингот во голема мера ги надминуваат можните позитивни ефекти од него. Поради тоа кон ветингот во судството би требало да се пристапи со исклучителна претпазливост, бидејќи вонредната мерка многу лесно може да доведе до вонредни проблеми за кои нашите институции немаат соодветен капацитет да се справат.